

Зупинити небажані процеси у такому в принципі природному і позитивному для ринкової економіки явищі як міжнародна міграція робочої сили можна лише забезпечивши кардинальні зрушення в реформуванні економічної, господарської

та соціальної систем, поєднавши за допомогою відповідної мотивації до праці потреби суспільства та інтереси працівника, забезпечивши робочі місця, умови праці, зростання доходів, тобто певні життєві перспективи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Козик В. В., Панкова Л. А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини. – Львів, 1999. – 346 с.
2. Перехідна економіка: Підручник / В. М. Геєць, Є. Г. Панченко, Е. М. Лібанова та ін.; За ред. В. М. Геєця. – К.: Вища шк., 2003. – 591 с.
3. Філіпенко А. С., Боринець С. Я., Вергун В. А. Міжнародні економічні відносини. – К.: “Либідь”, 1992. – 390 с.
4. Філіпенко А. С., Рогач О. І., Шнирков О. І. Світова економіка. – К.: “Либідь”, 2000. – 389 с.
5. Бушмарин И. Квалификация рабочей силы – ведущий компонент производительных сил // Мировая экономика и международные отношения. – 1999. – № 10. – С.66-73.
6. Вацик А., Українським заробітчанам судилося стати піонерами євроінтеграції України // Україна і Європа. – 2003. - № 9. – с. 2
7. Калугин В., Ильичев Р., Бакун А., Газизуллин И. Нереальная модель // Бизнес. – 2004. № 17. – с.42 – 47.
8. Каневский И., Дикое поле // Бизнес. – 2004. - № 9 с. 6
9. Лазорик В., Україна прагне в ЄС. А українці вже там // Срібна земля. – 2004. - № 21. – с. 5
10. Проблемы и перспективы рынка рабочей силы // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – № 8. – С.41-46.
11. Ходзінський К., Сучасний стан праці в Україні та проблеми її інтенсивності // Економіка України. – 2004. - №8. – С. 44-50.
12. Хомяков В., Новые иммигранты // Бизнес. – 2003. - № 48 – 49. – с. 16.
13. Статистичний щорічник України за 2003 рік / Державний комітет статистики України. – К.: Консультант, 2004. – 631 с.

УДК 364.48 (477.87)

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СЕЛА

Є.С. Лавренюк

Стаття присвячена проблемам розвитку соціальної інфраструктури на селі, зокрема питанню державної підтримки організацій та підприємств соціальної сфери. У статті висвітлені проблеми бюджетного фінансування соціальних програм та роль місцевих органів влади. Як результат, було виявлено, що соціальна інфраструктура потребує більшої уваги з боку владних структур. Кількість бібліографічних посилань – 6; мова українська.

Ключові слова: соціальна інфраструктура, цільові програми регіонального розвитку, місцеві органи влади, сільські території.

ВСТУП

Трансформаційні процеси, які відбуваються в соціально-економічному житті України, ставлять нові вимоги до їх державного регулювання. Саморегулюючий ринковий механізм, на який до

останнього часу покладалися надмірні надії, без ефективного регулюючого впливу держави на соціально-економічні процеси в умовах перехідної економіки виявився недовим. Таким чином, практика макроекономічного розвитку черговий раз підтвердила, що ефективне функціонування соціально-орієнтованого ринкового механізму неможливе без активної державної соціально-економічної політики.

Лавренюк Євгенія Святославівна - викладач кафедри економічної теорії Ужгородського національного університету

Цьому підтвердженням є і світовий досвід, суть якого полягає в тому, що жодна держава, включаючи і ті, де впродовж століть відпрацьовувався і утверджувався механізм ринкового саморегулювання, не виходили із кризи без чіткої концепції, програми дій, без застосування, в тому числі на певний термін, жорсткого регламентування. Тим актуальнішим це є для країн перехідної економіки, де формування ринкового середовища знаходиться на початковій стадії.

Таким чином, цілком очевидним на сучасному етапі розвитку України та її регіонів є той факт, що система розробки концепцій, прогнозування, планування і підготовка програм соціально-економічного розвитку повинні стати структурно-визначальною складовою загальної системи державного регулювання, дієвим інструментом реалізації економічної політики держави. В них повинен бути представлений розгалужений та узгоджений комплекс перспективних заходів та стратегічних завдань, який уможливило б переведення економіки України на траєкторію економічного зростання.

Завдання, які стоять перед державою, вимагають надзвичайного динамізму, оперативності, жорсткості, прагматизму та цілковитої самовіддачі на відповідальних державних посадах. Для всієї виконавчої вертикалі задано дуже високий темп, і керівництво держави, прості люди чекають від посадовців вмілої організації роботи, ефективних управлінських рішень, а також конкретних результатів у розв'язанні соціально-економічних проблем.

Питання державної підтримки соціальної сфери турбують багатьох науковців. Дослідження даної теми можна знайти у наукових доповідях українських вчених Лукінова І.І та Саблука П.Т. [1, с.3-37]- вони розробили проект Національної програми розвитку агропромислового виробництва і соціального відродження села на 1990-2010 роки, який включає у себе підрозділи, що стосуються соціальних перетворень на селі; роботах академіка НАНУ В.М. Гесця [2], праці В.Куценка та Л.Богуша присвячені питанням методологічних аспектів розробки соціальних програм розвитку соціальної інфраструктури села [3, с.80-88.], Прокopiшак К.В. розробляє питання прогнозування та планування розвитку соціальних галузей [4].

Метою даного дослідження є визначення державних пріоритетів щодо забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіонів і поліпшення умов життя громадян. Основними засобами досягнення цієї мети визначено – по-перше, повноцінне використання наявного виробничого, науково-технічного та інтелектуального потенціалу регіонів; по-друге, забезпечення прискореного розвитку бюджетонаповнюючих галузей; по-третє, подолання збиткового характеру роботи промисловості та її базових галузей; по-четверте, подолання кризових явищ в аграрному секторі; по-п'яте, боротьба з організованою злочинністю та зловживаннями в економічній сфері; по-шосте, розвиток соціальної інфраструктури, підвищення

рівня роботи закладів освіти, культури та охорони здоров'я.

У дослідженні фінансування об'єктів соціальної інфраструктури були використані методи збору інформації та наступного її статистичного та порівняльного аналізу. Розглянуто динаміку змін у надходженнях та видатках Зведеного бюджету Закарпатської області за 1998-2003 роки.

1 ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ВАЖЕЛІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ СЕЛА

Реалізація соціальної політики та розбудова соціальної сфери, згідно з пріоритетами національного, суспільного, культурного і духовного відродження обумовлює необхідність державного регулювання розвитку соціальної сфери.

Регулювання розвитку соціальної інфраструктури можна розділити на три рівні: державний, регіональний та місцевий. На державному рівні розв'язуються такі важливі питання, як прогнозування розвитку соціальної інфраструктури на коротко- і середньостроковий період; розробка програм розвитку окремих видів обслуговування (освіти, охорони здоров'я, культури і мистецтва, соціального захисту населення тощо); державне бюджетне фінансування об'єктів соціальної інфраструктури та інші. На державному рівні розробляються основні положення державної політики відродження села та засоби її реалізації; демографічна політика; визначаються основи соціального захисту, засади розвитку освіти, охорони здоров'я, культури та інших галузей соціальної інфраструктури з викладом стратегії, нормативів та основних принципів організації обслуговування сільського населення; готуються відповідні акти законодавства з питань, що вимагають правового забезпечення.

Важливого значення в умовах перехідної економіки набуває індикативне планування розвитку соціальної інфраструктури. Враховуючи стан розвитку економіки країни, вважаємо, що зараз більш точними є прогнози на короткотерміновий період. Ці прогнози розраховують на основі середнього рівня доходів населення. На основі цих прогнозів на державному рівні розробляють механізм регулювання розвитку соціальної інфраструктури. Серед основних важелів якого виділяють:

1. інвестиційну діяльність,
2. подолання диспаритету цін,
3. оподаткування підприємств соціальної інфраструктури та інші.

На регіональному рівні місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, відповідно до законодавства та в межах своїх повноважень, розробляють власні програми та забезпечують створення належних умов для розвитку соціальної сфери села. Ресурсне забезпечення соціальної інфраструктури аналізується з точки зору визначення особливостей і відповідно до джерел формування її основних фондів, робочої сили, матеріальних затрат. Ресурсний підхід до

аналізу розвитку соціальної інфраструктури безпосередньо пов'язаний з регіональним аспектом її дослідження. В дійсності соціальна інфраструктура виступає регіональною підсистемою. Вивчення її регіональних особливостей має важливе значення для досліджуваного регіону з його територіальними природно-кліматичними, рекреаційними відмінностями.

Перехід аграрної сфери економіки до ринкових відносин вимагає удосконалення економічного механізму управління розвитком і функціонуванням сільської соціальної інфраструктури, державне управління якою повинне здійснюватись на всіх рівнях за провідної ролі місцевих органів управління та самоврядування. Вони координують діяльність усіх господарських структур, беруть участь у формуванні соціальних програм, вирішують питання оподаткування та розподілу коштів. Головна мета удосконалення економічного механізму управління соціальним розвитком села — забезпечення комплексного розвитку інфраструктури сільських територій та поліпшення умов життя сільського населення.

До недавнього часу система управління сільською соціальною інфраструктурою ґрунтувалась переважно на галузевих принципах. Нові форми господарювання в аграрному секторі, нова схема фінансування розвитку соціальної інфраструктури села потребують переходу від галузевого до територіального принципу управління соціальним розвитком села. Це дасть можливість органам місцевого самоврядування формувати і використовувати доходну частину місцевого бюджету для задоволення соціальних потреб сільських жителів хоча б на мінімальному рівні.

Гнибіденко І.Ф. досліджуючи питання реформування АПК України та соціальної сфери зокрема прийшов до наступних висновків: "...слід розмежовувати функції держави, суб'єктів господарювання і населення у забезпеченні розвитку соціальної сфери села, а також визначити напрями реалізації законодавчих гарантій стосовно інвестування та поточного фінансування сільської соціальної інфраструктури. Вони повинні передбачати підвищення ролі сільських громад, місцевих органів виконавчої влади і самоврядування при одночасному посиленні регуляторно-контрольних функцій центральних органів державного управління і мати дієві організаційні засади діяльності галузей соціальної сфери (охорона здоров'я, освіти, культури тощо) по обслуговуванню сільського населення." [5, с. 209]

Формування нового механізму управління соціальним розвитком сільських територій повинне передбачати децентралізацію функцій управління, за якою вищому рівню управління передаються лише ті з них, які не може чи не зацікавлений вирішувати нижчий. Так, сільська (селищна) рада здійснює будівництво дитячих дошкільних закладів, загальноосвітніх шкіл, а також закладів торгівлі та служби побуту, лікувальних та інших медичних установ, тобто соціальних об'єктів щоденного користування.

Районний рівень забезпечує населення соціальними об'єктами періодичного попиту, у віданні областей зосереджуються координаційні функції щодо діяльності усіх структур по вертикалі, формування соціальних програм, вирішення питання оподаткування і розподілу коштів.

Для досягнення певних перспективних соціально-економічних результатів розвитку адміністративного регіону (району) застосовують довгострокові, найбільш принципіві, важливі установчі, вказівки, плани, наміри уряду, адміністрації регіонів, керівництва підприємств щодо виробництва, доходів і витрат бюджету, податків, капіталовкладень, цін, соціального захисту. Ці принципи і положення повинні враховуватися адміністрацією району при реалізації системи заходів, спрямованих на досягнення поставленої мети.

2 ЕКОНОМІЧНІ ВАЖЕЛІ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СЕЛА

Перехід до нових форм управління соціальною сферою села передбачає утримання соціальних об'єктів за рахунок місцевих бюджетів. Однак, враховуючи скрутне становище сільських рад, передавання об'єктів соціальної інфраструктури, які знаходяться на балансі сільськогосподарських підприємств, повинне здійснюватись, на наш погляд, виходячи з конкретних обставин на місцях. Нині спостерігається і зворотний процес, коли для збереження і нормального функціонування закладів соціально-побутового і культурного обслуговування населення сільськогосподарські підприємства повертають їх на свій баланс. Тому питання «відомчого» підпорядкування має розглядатись не як відхід від державної соціальної політики, а як шлях поступової її реалізації.

На сьогодні соціальний розвиток села є об'єктом державного управління. Аналіз умов функціонування сільських поселень стає основою для формування соціальної політики держави. Головним економічним важелем регулювання соціального розвитку села чинне законодавство визначило бюджетне фінансування за рахунок Державного і місцевих бюджетів. Деякі об'єкти соціальної інфраструктури перебувають у вкрай складному становищі.

Місцеві органи влади, які повинні взяти на свій баланс всі наявні на території сільського населеного пункту об'єкти соціальної інфраструктури, не мають необхідного досвіду управління ними і відповідних коштів на їх функціонування. Функція держави, що пов'язана з управлінням, розвитком соціальної інфраструктури села, полягає у повнішому забезпеченні зростаючих потреб сільських жителів у різних видах послуг, що мало би наблизити умови проживання до міських і впливає на підвищення життєвого рівня селян.

Існуюча на сьогодні система управління розвитком соціальної інфраструктури села мало-ефективна і тому на селі в останні роки спостерігається згортання соціального розвитку.

Великої уваги з боку держави вимагає соціальна інфраструктура, об'єкти якої не можуть функціонувати без фінансової підтримки. В кожному сільському населеному пункті питання управління розвитком соціальної інфраструктури вирішують місцеві органи влади - сільські ради народних депутатів. Теоретично, основними джерелами фінансування розвитку соціальної інфраструктури повинні бути:

- кошти державного бюджету (місцевого, районного, обласного, державного);
- відрахування підприємств та організацій у фонд розвитку села;

- частка плати за земельні ресурси, що входить до фіксованого сільськогосподарського податку;
- благодійні внески громадян і організацій;
- кредити банку;
- інвестиції (зовнішні та внутрішні);
- збори з населення на будівництво нових, реконструкцію діючих об'єктів соціальної інфраструктури.

Але в умовах перехідної економіки спостерігається дефіцит коштів місцевого бюджету (таблиця 1.).

Таблиця 1 Динаміка Зведеного бюджету Закарпатської області

Статті Бюджету	1998	1999	2000	2002	2003
Надходження	298373	535902	382110	538252	800258
Видатки	298690	524851	406409	626078	765509
Дефіцит/профіцит	дефіцит	профіцит	дефіцит	дефіцит	профіцит

/тис.грн./

* Джерело: Статистичний щорічник "Закарпаття'2000".-Ужгород,2001.-с.448. с.25.;
Статистичний щорічник "Закарпаття'2003".-Ужгород,2004.-с.588. с.30.

Аналіз статистичних даних свідчить про те, що за 1998-2003 роки теоретично дефіцит місцевого бюджету мав місце у 1998, 2000, 2002 роках. А практично ми маємо дефіцит місцевого бюджету кожного року. Нині центр уваги у формуванні фінансових ресурсів на утримання закладів соціальної інфраструктури певної території переноситься на місцеві бюджети, від формування і використання яких залежить рівень розвитку соціальної сфери. Місцеві органи влади повинні вирішити питання власності об'єктів соціальної інфраструктури. Саме невизначеність щодо питань власності підприємств соціальної інфраструктури є головною причиною їхнього не функціонування.

ВИСНОВКИ

Як результат дослідження питання державного втручання у розвиток галузей соціальної інфраструктури слід зазначити, що місцеві органи влади та самоврядування, маючи на своєму балансі об'єкти соціальної інфраструктури, повинні вишукувати та застосовувати ефективніші форми управління. Серед основних проблем розвитку сільських територій постає питання визначення інвестиційних пріоритетів розвитку підприємств, організацій та установ соціальної інфраструктури, зокрема по окремих її галузях та напрямках. Оскільки кожний регіон або село має свої особливості, різний рівень забезпеченості об'єктами соціальної сфери, слід забезпечити виважений підхід з урахуванням думки громади. Жителі конкретного села (громада) мають право самі вирішувати, що їм насамперед будувати і як розпоряджатися коштами місцевого бюджету, або тими, що надійшли по каналах державних (національних) програм соціального відродження села. Реформування соціаль-

ної інфраструктури села вимагає розвитку підприємства різних форм власності. В умовах формування на селі ринкових відносин перспективним є розширення сфери платних послуг для платоспроможної категорії населення і формування на цій основі нових типів підприємств: кооперативів, товариств з обмеженою відповідальністю, малих підприємств тощо. Велику роль повинна відігравати приватизація об'єктів соціальної інфраструктури. Відповідно до чинного законодавства трудові колективи мають право на створення нових типів підприємств, але не змінюючи при цьому напрямку діяльності. Вони набувають статусу юридичної особи та ведуть виробничо-фінансову діяльність. Удосконалення економічного механізму управління соціальним розвитком села потребує, на наш погляд, створення (відновлення) міжгалузевого органу управління (комісії) з координації діяльності всіх підприємств, організацій та установ незалежно від їх відомчої підпорядкованості та форм власності.

Отже, функціонування та подальший розвиток підприємств, організацій і установ соціальної інфраструктури села забезпечуватимуть кращі умови життя селян, впливатимуть на розвиток нових форм господарювання у галузях соціальної сфери, сприятимуть активному розвитку малого бізнесу, створенню додаткових робочих місць, призупиненню скорочення та закриття на селі об'єктів соціального призначення, збільшенню асортименту та якості послуг.

Головним результатом стало економічно-орієнтованого розвитку краю, побудови соціально-орієнтованої ринкової економіки області має стати повноцінна і здорова людина, поліпшення її життя, реалізація заходів по забезпеченню соціального захисту населення, охорони здоров'я, освіти і науки, культури і мистецтва, фізичної культури і спо-

рту, створення сприятливих умов для гармонізації міжнародних і міжконфесійних відносин в усіх сферах життєдіяльності. Українські вчені-економісти наголошують на тому, що розвиток економіки України має досліджуватися тільки у людському вимірі. Важливу роль відіграє держава. Саме вона повинна спрямувати розвиток країни у належному соціально спрямованому русі. Держава може виступати персоніфікатором та виразником суспільних інтересів, ідей та потреб. Нова соціальна політика повинна мати чітко розмежовані довгострокові, середньострокові та невідкладні захо-

ди. До екстремних слід віднести забезпечення умов для соціального та фізичного виживання людей, тобто припинення подальшого зниження реальних доходів, обсягів та якості харчування, своєчасну виплату заробітної плати та пенсій, уповільнення розширення зони бідності та безробіття, призупинення руйнування соціальної сфери.

Наступні дослідження доцільно було б присвятити проблемам методологічного забезпечення досліджень розвитку соціальної інфраструктури села, удосконалення правової бази та пошуку перспективних шляхів розвитку соціальних галузей.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про стратегію трансформації АПК і забезпечення продовольчої безпеки України./Наукова доповідь за ред. І.І. Лукінова та П.Т. Саблука // Економіка АПК.-1999.-№6.-с.3-37
2. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред.акад. НАНУ В.М. Гесця.-К.:Ін-т екон.прогнозування ; Фенікс, 2003.- 1008 с.
3. В.Куценко, Л.Богущ. Соціальна сфера села в конкурентному середовищі: регіоналізація, проблеми та шляхи їх розв'язання./Економіка України.-2003.-№9.-с.80-88.
4. Цякопишак К.В. Регулювання розвитку соціальної сфери села в умовах становлення ринкових відносин: Монографія.- Львів : НВФ "Українські технології", 2002.- 264 с.
5. Статистичний щорічник "Закарпаття'2000".-Ужгород,2001.-с.448.
6. Статистичний щорічник "Закарпаття'2003".-Ужгород,2004.-с.588.

УДК 631.1

МАКРОЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

В.І. Варцаба
В.В. Мікловда

У статті зроблено аналіз розвитку малого підприємництва в Україні, включаючи їх розподіл за галузями економіки. Враховуючи зарубіжний досвід розвитку малого підприємництва в статті наводяться макроекономічні механізми підтримки малого бізнесу. Особлива увага в статті надається розвитку малого підприємництва в аграрному секторі економіки. Кількість бібліографічних посилань – 3; мова українська.

Ключові слова: малий бізнес, підприємництво, реформування, аграрний сектор, розвиток, стимулювання, механізм.

ВСТУП

Становлення в Україні ринкової економіки супроводжується глибокими інституціональними змінами не тільки в структурі базисних відносин, але і у організаційно-господарських формах функціонування виробництва, де особливо помітну роль відіграє мале підприємництво. З ним значною мірою пов'язуються темпи і ефективність соціально-економічних трансформаційних процесів

– створення ринкового середовища, формування середнього класу, становлення критичної маси ефективних власників, поглиблення конкуренції, покращення структури економіки країни, вирішення важливих соціальних проблем.

Розвиток малого підприємництва, як показує життя, досить складний, багатогранний, а в окремих випадках суперечливий процес. Крім чисто економічних аспектів проблеми існує багато різних історичних, політичних, соціальних, галузевих і регіональних факторів, що здійснюють суттєвий вплив на процеси формування та функціонування малого підприємництва. При аналізі існуючих в сфері малого підприємництва основних тенденцій

Варцаба Віра Іванівна – ст. викладач кафедри банківської справи Ужгородського національного університету,
Мікловда Василь Васильович, к.е.н., доцент кафедри фінансів Ужгородського національного університету